

Hamlet Settlements at Erenler Mountain and Its Surroundings (Konya) / Erenler Dağı ve Çevresinde (Konya) Fonksiyon Değişikliğine Uğramış Köyaltı Yerleşmeleri

ŞENAY GÜNGÖR - RECEP BOZYİĞİT

(ŞG) Konya Tes-İş Sendikası Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesi / Dr., senaymantas01@hotmail.com
(RB) Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi/Yrd. Doç. Dr.,
rbozyigit@konya.edu.tr

Abstract

The research area is situated 30 kilometres west of Konya, and it is surrounded by Aladağ Mountain in the north, Kızılören Mountain in the north-east, Çaldağı Mountain in the east, Alacadağ Mountain in the south and Beyşehir-Suğla Depression in the west.

Erenler Mountain is a volcanic one formed during the Late Miocene and Early Pliocene. The main lithology of the mountain is characterised by Late Miocene-Early Pliocene tuff, ignimbrite, agglomerate, andesite, dacite, trachi-andesite and trachite rocks covering the Mesozoic landscape. Craters, calderas, volcanic cones and necks emerged during different geological eras of the volcanic activity in the area. Whereas central Anatolian continental climate is dominant in the research area, in the plains and depressions Mediterranean Mountain climate prevails. Oak, pine and juniper trees occur in the plateaus and mountains and step plant species in the plains and valley bottoms.

The geographical characteristics of Erenler Mountain and its surroundings led to the emergence of differing settlement types. Upland cottages, sheepfolds and garden cottages are among the leading ones. However, some of these became useless and were abandoned. The underlying reasons for this fact are decline in livestock-grazing, migration to urban areas and restrictions use of forests.

The aim of this research is to determine the decline in hamlets in the research area and report their present conditions.

Keywords: Mount Erenler, Konya, Hamlets

Özet

Araştırma sahası, Konya il merkezinin 30 km batısında yer almaktadır. Sahanın kuzeyinde Aladağ, kuzeydoğusunda, Kızılören Dağı, doğusunda Çaldağı, güneyinde Alacadağ, batısında da Beyşehir-Suğla Depresyonu yer almaktadır.

Erenler Dağı, Üst Miosen-Alt Pliosen volkanizması sonucunda oluşmuş volkanik bir dağdır. Dağın ana litolojisini çevresindeki Mesozoik araziye örten Üst Miosen-Alt Pliosen yaşlı tuf, ignimbirit, aglomera, andezit, dasit, traki-andezit ve trakitlerden oluşturur. Araştırma sahasında volkanik faaliyetin değişik aşamalarında oluşmuş krater, kaldera, volkan konileri ve neckler yer alır. Etüt sahasının yüksek dağlık kesimlerinde, İç Anadolu Karasal; ova ve depresyon tabanlarında ise Akdeniz Dağ İklimi görülür. Plato ve dağlık sahalarda meşe, çam ve ardıç toplulukları, ova ve vadi tabanlarında step formasyonları yer almaktadır.

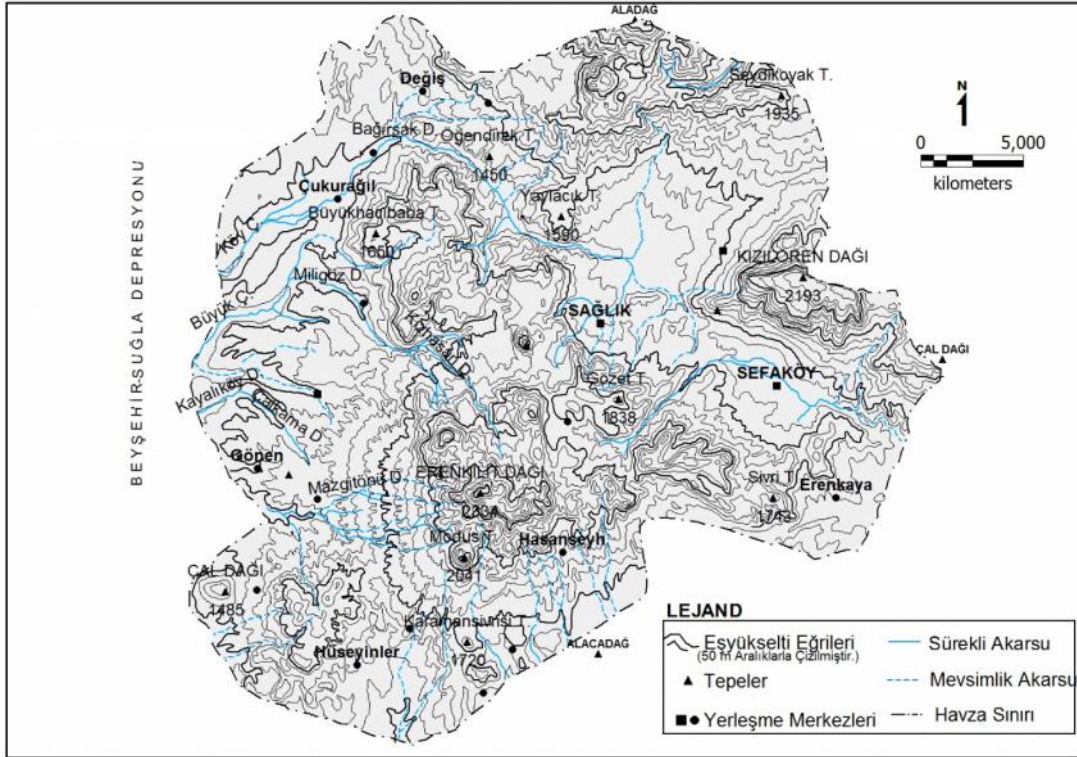
Erenler Dağı ve çevresinin sahip olduğu doğal coğrafya özellikleri, farklı yerleşim tiplerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu yerleşmelerin başında yayla, ağıl ve bahçe evi gelmektedir. Fakat bu yerleşmelerin bir kısmının işlevini kaybederek ortadan kalktığı tespit edilmiştir. Yerleşmelerin ortadan kalkmasında; mera hayvancılığının azalması, kırsal kesimden kente olan göç ve orman kanunundaki değişiklikler etkili olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, araştırma sahasındaki köy altı yerleşmelerinin azalmasına dikkat çekmek ve bu yerleşmelerin günümüzdeki durumlarını ortaya koymaktır.

Bulgular ve Tartışma

Erenler Dağı ve yakın çevresinde araziye oluşturan formasyonlar çok çeşitli ve yaygındır. Nitekim sahada Paleozoik, Mesozoik, Tersier ve Kuaterner'e ait formasyonların aflörmalarına rastlanmıştır. Etüt sahasının kuzeyinde Aladağ ve çevresinde Paleozoik yaşlı, kristalize kalkerler, mermer ve meta kuvarsitler, Kızılören ve Çaldağı kesiminde OrtaTrias-Üst Jura yaşlı dolomitik kalker ve dolomitler ana litolojik birimlerdir. Erenler Dağı ve çevresinde Üst Miocen-Alt Pliosen yaşında oldukları belirlenen tuf, ignimbirit, aglomera, andezit, dasit, traki-andezitler yüzeylenmektedir (Güyer vd.1998: Sevgil, 1981). Araştırma sahasının alçak konumlu sahalarında alüvyonlar dikkati çeker. Alüvyonlar, kum ve çakıllardan oluşmuşlardır.

Erenler Dağı ve çevresinde gerek yapısal unsurlardaki farklılık, gerekse de tektonik ve flüviyal süreçler farklı yer şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dağlık sahalar, 1800 metreler ile 2339 metreler arasındaki yükseltileri kapsamaktadır. Araştırma sahasının kuzeyinde Aladağ (2339 m), batısında Kızılören Dağı (2193 m) ile Çaldağı (1936 m); güneyinde Erenler Dağı (2234 m) başlıca dağlık sahaları oluşturmaları (Şekil 2). Plato sahaları 1350-1700 metreler arasındaki yükseltilerde gelişme göstermiştir. Genellikle yatay konumlu volkanik ve tortul kayalardan oluşmuş plato sahalarını dom ve volkan tıkaçı şeklindeki münferit tepeler sekteye uğratmaktadır (Selçuk Biricik, 1982: Akkuş-Bozyiğit, 2000). Ovalık sahalar ise 1200 m ile 1360 metreler arasında yer alır. En dikkat çekici ova tektonik hatlarla çökmüş Sağlık ovasıdır. Ova tabanı dalgalı bir görünüm arz etmektedir.



Şekil 2. Araştırma Sahasının Topoğrafya Haritası

Etüt sahasının farklı yükselti basamaklarına sahip olmasının yanında, dağlık ve platoluk sahalarının fazla yer tutması köy altı yerleşmelerinin sayısını ve fonksiyonel özelliklerini artırmıştır.

Araştırma sahasında, bulunduğu konum itibarıyla Orta Anadolu karasal iklim tipinin genel karakteri görülür. Kızılören'e (1500 m) ait verilere göre: yıllık ortalama sıcaklık 9.4°C, yıllık yağış miktarı 416 mm'dir. Ancak arazinin son derece engebeli olması, yükselti farklılıkları, denizel etkiden uzak olması dikkate alındığında bu iklim elemanlarında da artış ve azalmalar olacağı ortadadır. Buna bağlı olarak etüt sahasında mikro klima alanları teşekkül etmiştir. Bu sahalardaki iklim farklılıkları ağıl ve yayla yerleşmelerinin sayılarının artmasına yol açmıştır.

Erenler Dağı ve çevresindeki hidrolojik unsurları dereler, muhtelif kökenli kaynaklar ve yer altı suları oluşturmaktadır. Bağırsak ve Damlapınar dereleri sürekli akışa sahiptirler. Bu derelerin debileri yüksek kesimlerdeki kar erimelerine bağlı olarak Mayıs-Haziran aylarında artmakta, Eylül-Ekim aylarında ise minimum seviyeye inmektedir. Ayrıca sahada çok sayıda periyodik karakterli dere bulunmaktadır. Su kaynakları ise derin yarılmış vadi tabanlarında ve yamaçlarında yer almaktadır. Topografya yüzeyi ile kesişen yeraltı suyu, bu noktalardan kaynak olarak çıkmaktadır. Araştırma sahasının muhtelif kesimlerinde daha çok yamaç kaynakları şeklinde oluşmuş su kaynakları yer almaktadır. Bu kaynaklardan en önemlisi Doğanbey kaynaklarıdır. Ancak yöredeki su kaynakları debilerinin azlığı dikkat çekmektedir.

Etüt sahasında yer altı suyu, dağlık ve platoluk sahalarda çok derinlerde, ovalık kesimlerde ise 40-50 metrelik seviyelerde bulunmaktadır.

Araştırma sahasının farklı kesimlerinde yer alan su kaynakları ağıl ve yayla yerleşmelerinin lokal dağılışını belirlemiştir. Ancak su kaynaklarının yetersiz olduğu kesimlerde kuyu ve sarnıçlar yapılarak hayvanların su ihtiyaçları karşılanma yoluna gidilmiştir (Foto 1).

Araştırma sahasında yaygın olan olarak görülen lav ve aglomeralar alterasyona karşı dirençli oldukları tespit edilmiştir. Ancak tüflerin kolayca ayrışıp, topraklaştığı görülmektedir. Ayrıca bu sahanın topraklarında kil ve kum yüzdeleri yüksektir.



Foto 1. Hayvanları sulama maksadıyla muhtelif kesimlerde yapılmış sarnıç ve kuyu

Erenler Dağı ve çevresinde çeşitli özellikte toprak tiplerine rastlanmaktadır. Taban kesimlerde alüvyal, yamaçlarda kolüvyal, volkanik arazilerde kireçsiz kahverengi topraklar yer almaktadır. Araştırma sahasındaki topraklarda taşlılık, sığlık ve erozyon önemli problemlerdir. Dağlık ve plato sahalarındaki topraklar daha çok hayvancılığa yönelik buğday, arpa, yonca yetiştirmek için kullanılmaktadır. Ova ve vadi tabanlarındaki topraklarda ise bahçe tarımı yapılarak yerleşmelerin sebze ve meyve ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Etüt sahasında farklı vejetasyon bulunmaktadır. 1200 m ile 2339 m arasındaki yükselti basamaklarını bünyesinde taşıyan sahada, ova ve vadi tabanlarında ova stepini temsil eden bitkilerden kekik, sığır kuyruğu, adaçayı, deve diken, geven, gibi step bitki türlerine rastlanmaktadır. Plato sahalarında step formasyonlarının yanında meşe, boylu ve kokar ardıç,

karaçam ve yer yerde sedir toplulukları yer almaktadır. Dağlık sahalarda kar diken, üçgül, düğün çiçeği, gelincik, geven, çan çiçeği türlerinden oluşan Alpin çayırlar dikkati çeker.

Yörede farklı vejetasyon katlarının yer alması mera hayvancılığını teşvik etmiş ve köy altı yerleşmelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Erenler Dağı ve Çevresinde Yerleşmeler

Araştırma sahasında kırsal yerleşmeler kasaba ve köyler ile köy altı yerleşmeleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Kasaba ve Köy Yerleşmeleri

Araştırma sahasında Doğanbey, Sağlık, Sefaköy ve Kızılören olmak üzere 4 tane kasaba yerleşmesi vardır. Sahip olduğu doğal ve beşeri coğrafya özellikleri, bu kasabaların çevresindeki köylere göre daha gelişmiş bir yerleşme olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kasabalarda nüfusun atmasına bağlı olarak yeni inşa edilen konutlar, yerleşmeye bir şehir görünümü vermektedir. İşte bu özellikleri ile sahadaki kasabalar, diğer kır yerleşmelerinden ayrılarak farklı bir yerleşme karakteri sergilemektedir. Ancak bu kasabalar sosyo-ekonomik faaliyetler ve nüfus bakımından küçük ölçekli kasabalar (Tablo 1).

Araştırma sahasındaki köy yerleşmeleri, ekonomik bakımdan hayvancılık faaliyetlerinin öne çıktığı, doğal çevrenin özelliklerini yansıtan yerleşmeler olarak dikkati çeker. Köylerin kuruluş yerleri ve dağılışı üzerinde yükseltinin önemi büyüktür (Bozyiğit, 2005). Araştırma sahası içerisinde yer alan köyler genellikle 1250-1500 m yükselti arasında kurulmuşlardır (Şekil 3). 1250 m'den daha az yükseltide olanlar Yunuslar ve Çukurağıl köyleridir. 1250-1500 m yükselti aralığında, Değiş, Derbentteke, Damlapınar, Gönen, Başgöze, Mesutlar, Hüseyinler, Yazıyurdu, Karacaören, Saraycık, Erenkaya; 1500-1750 m aralığında ise Hasanşeyh ve Yatağan köyleri bulunmaktadır.

Köy Altı Yerleşmeleri

Erenler Dağı ve çevresinde köy altı yerleşmelerinden yayla, ağıl ve bahçe evi yerleşmeleri yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Sahasındaki Kasaba ve Köy Yerleşmelerinin Nüfus Miktarı (2012)

Yerleşmeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yerleşmeler	Erkek	Kadın	Toplam
Doğanbey (B)	3596	3711	7307	Gönen	13	17	30
Kızılören (B)	3072	3194	6266	Yunuslar	106	107	213
Sefaköy (B)	1188	1186	2374	Değiş	137	158	295
Sağlık (B)	328	359	687	Derbentteke	86	102	188
Hüseyinler	74	71	145	Hasanşeyh	119	123	242
Mesutlar	52	47	99	Erenkaya	127	137	264
Yazıyurdu	152	144	296	Yatağan	89	85	174
Başgöze	108	115	223	Karacaören	130	128	258
Çukurağıl	104	116	220	Saraycık	53	55	108
Damlapınar	187	194	381				

Kaynak: TÜİK Nüfus Sayımı İstatistikleri, 2012.

Yayla Yerleşmeleri

Etüt sahasında yaylacılık faaliyetleri, yaşamın geleneksel bir parçası olarak yüzyıllardır devam etmektedir. Sahada 48 adet yayla yerleşmesi tespit edilmiştir (Şekil 3). Yayla yerleşmeleri, araştırma sahasının batı, kuzeydoğu, kuzeybatı ve kuzeyinde yoğunlaşmaktadır. Bu yönlerde yoğunlaşmasının nedenleri arasında köy ve kasaba yerleşmelerinin de bu yönlerde olması, baki şartları, bitki örtüsünün elverişliliği, su kaynaklarının yeterliliği gelmektedir (Foto 2).



Foto 2. Damla Yaylası'nda debisi 20-30 lt/sn arasında değişen Damlapınar kaynağı.

Araştırma sahasında yer alan yaylalar genellikle 1500 m ve daha yüksek sahalarda yer almaktadır (Şekil 2). Yükselti basamaklarına göre yayla yerleşmeleri:

1250-1500 m yükselti basamağında; Elmacı, Köyünü, Yukarıörtülü, Dudu, Bakırdere, Çeşmebaşı, Aşağısorkun ve Sorkun yaylaları,

1500-1750 m yükselti basamağında; Modüsönü, Aşağı, Büyükharman, Köroğlu, Akbıyık, Sofuoğlu, Sarnıç, Kükürt, Kasap, Körhacı, Damla, Katipağıl, Belova, Kirazlı, Balçıklı, Sedi, Ömersık, Erikli, Pınarcık, Sığır, Noryakası, Kanaköreni, Kolcundamı, Başmakçı, Cevizli, Kilise, Ballıkaya, Asar ve İbişler yaylaları,

1750-2000 m yükselti basamağında; Köçek, Demirağa, Bekirçavuş, Kumpınar, Hacıbisli, Dudu, Ayrancık, Taşpınar, Gebeş ve Kültü yaylaları,

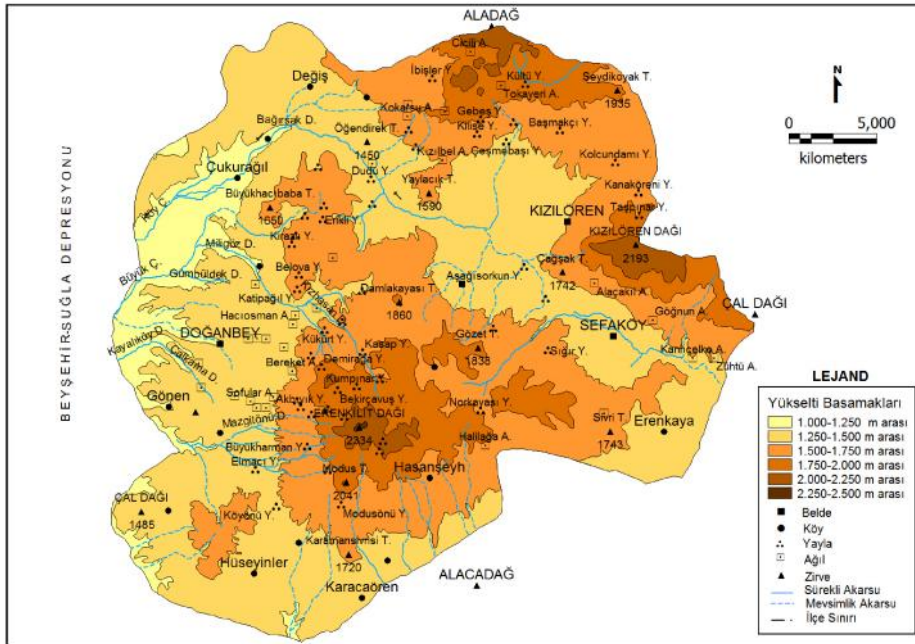
2000-2250 m yükselti basamağında; Erenkilit yaylası bulunmaktadır (Şekil 3).

Araştırma sahasındaki yayla yerleşmeleri geçici ve sürekli olmak üzere ikiye ayrılır. Bu yayla yerleşmeleri mesken ve fonksiyonel özellikleri açısından da bir takım farklılıklar gösterirler.

Geçici yaylalarda meskenler çoğu yerde taştan basit bir şekilde örülerek oluşturulmuştur. Burada asıl amaç hayvanların barınmasını sağlamaktır. Bunun yanında da insanların barınması için küçük boyutlu, tek odalı meskenler yapılmıştır. Arazi şartları en iyi şekilde değerlendirilmiş, en korunaklı alanlara bu yapılar yerleştirilmiştir.

Sürekli yerleşme haline gelen Damla ve Gölcük yaylalarında ise meskenlerin daha düzenli, daha dayanıklı oldukları görülür (Foto 3). Genellikle iki katlı olan meskenler alt katı ahır ya da samanlık olarak kullanılır; insanlar ise üst katta yaşarlar. Çevre sakinleriyle ortak kullandıkları sosyal yapılar oluşturulmuştur. Bunların en başında cami, çeşme ve okullar gelmektedir. Sürekli yerleşim haline gelen yaylalarda eğitim ihtiyaçları buraya en yakın yerleşim merkezlerinden sağlanmaktadır. Örneğin Damla yaylasında köye ait okul olmasına rağmen taşımali eğitime geçildikten sonra öğrenciler, eğitimlerini Doğanbey Kasabası'nda sürdürmektedirler. Bunun haricinde ortaöğretime devam eden öğrenciler ise Beyşehir'de yatılı olarak okumaktadırlar. Tek haneli olan Tocak yaylası ve Katipağıl yaylalarında da eğitim, Doğanbey'e taşımali olarak sürdürülmektedir. Sağlık hizmetleri için de yine en yakın yerleşim merkezlerine gidilmektedir.

Yaylacılık faaliyetlerini gerçekleştiren insanların bir takım sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların başında ürünlerinin ucuzluğu, çoban bulamama, ulaşım imkânlarının yetersizliği, Damla ve Gölcük yaylaları hariç diğer yaylaların faaliyet alanlarının hazine arazisi ve 2-B kapsamında olması gelmektedir.



Şekil 3. Erenler Dağı ve Çevresinde Köy altı Yerleşmelerinin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılım Haritası



Foto 3. Sürekli yerleşim haline gelmiş Damla Yaylası

Ağıl Yerleşmeleri

Erenler Dağı ve çevresinde genellikle sürü sahipleri tarafından köyün hemen yakınında kurulmuş çok sayıda ağıl yerleşmesi bulunmaktadır. Sahada 30 adet ağıl yerleşmesi tespit edilmiştir. Ağıl yerleşmeleri, hayvanların gecelediği, sütlerinin sağıldığı, kıl ve yünlerinin kırıldığı yerlerdir. Ağılların yanında bahçe ve tarım arazisi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin genellikle sahiplerinin adıyla anıldığı dikkati çekmektedir. Hacı Osman, Gedikmusa ve Zühtü ağıllarında olduğu gibi. Ağıl yerleşmeleri tek bir şahsa ait olabildiği gibi, aynı aileden ve sülaleden birkaç eve de ait olabilir. Ağılın kuruluş yerinin seçiminde, topografya, iklim, bitki örtüsü ve su kaynakları etkili olmuştur (Foto 4).



Foto 4. Fiziki şartlara uygun olarak yapılmış ağıl yerleşmeleri

Ağıllar yaylaların tam tersine yükseltisi az olan yerlerde yoğunlaşmıştır (Şekil 3). Araştırma sahasındaki ağılların yükseltilere göre dağılışı şöyledir;

1250-1500 m; Gedikmusa, Minet, Sofular, Ürsen, Helaloğlu, Bereket, Balkaya, Hacı Osman, Musa, İşler, Kanlıçelke, Zühtü, Tocak, Eyüpağıl, Düdük, Faraz, Elliiki, Demirağa ve Kasap ağılları,

1500-1750 m; Halılağa, Toyrası, Erkekayşe, Karanlık, Kokarsu, Alaçakıl, Göğnun ve Kızılbilbel ağılları

1750-2000 m; İğmir, Cicili ve Tokayeri ağılları.

Ağıl yerleşmelerinin bazıları yaylalara çıkılırken (Nisan-Haziran aylarında), bazıları da yayla dönüşü (Ekim-Kasım aylarında) kullanılır. Bazıları ise Nisan'dan Kasım'a kadar bahar ve yaz boyunca kullanılmaktadır. Ancak son yıllarda elektriğin ağıllara ulaşması ile kışı da ağıl yerleşmesinde geçiren aileler bulunmaktadır.

Araştırma sahasında ağıl yerleşmeleri birleşerek köy yerleşmesine (Çukurağıl köyü) ya da yayla yerleşmesine (Karakışlak Yaylası) dönüştüğü tespit edilmiştir. Konya-Beyşehir karayolunun 65 kilometresindeki Çukurağıl, birkaç ağılın birleşmesi sonucu oluşmuş köy yerleşmesidir. Ağılların bazıları ise bir yerleşim birimine bağlıdır. Örneğin Tocak yaylasındaki ağıllar, Damlapınar Köyü'ne aittir.

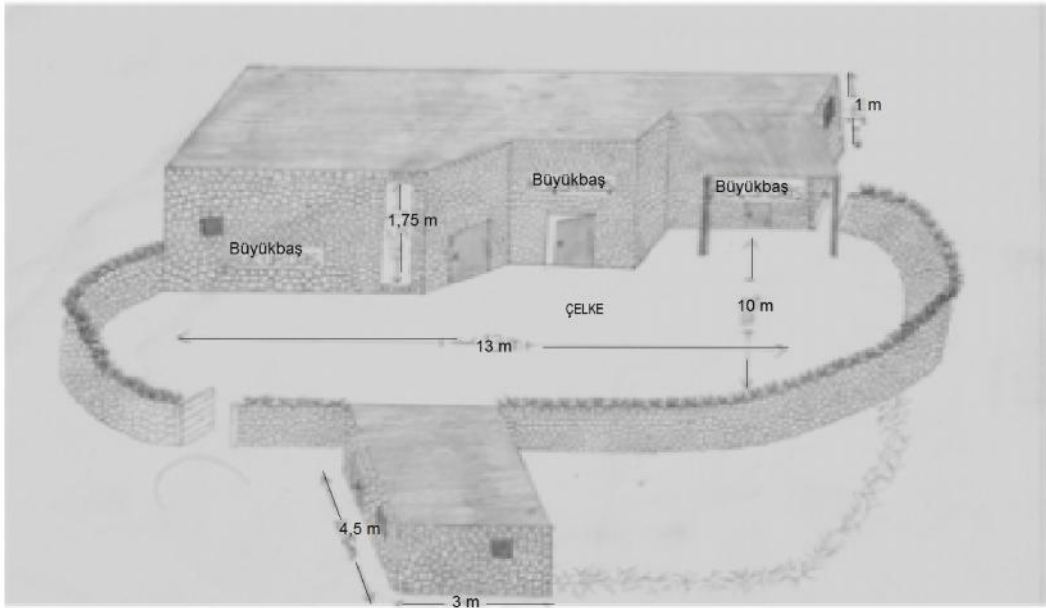
Ağıllar tek bir mesken ve eklentilerinden oluştuğu gibi bazen birden fazla kişilere ait mesken ve eklentilerden oluşmaktadır. Birden fazla mesken ve eklentilerden oluşanlar, 100-150 m aralıklarla kurulmuş, nispeten toplu bir görünüm sunmaktadırlar.

Ağıl yerleşmeleri çevreden elde edilen malzemelerle inşa edilmiş çoban evi (Foto 5) ve hayvan barınaklarından oluşur.

Çoban evi ise, 4.5 x 3.5m boyutlarında tek bir odadan oluşmaktadır. Çobanın mutfağı, yatağı, kileri bu odadır. Çoban evi ağılın güney kesiminde bulunur. Doğusunda pencere, batısında ise kapı yer alır (Şekil 4).



Foto 5. Çobanevi içerisinde mutfak ve yatmak için kullanılan bölümler



Şekil 4. Tipik bir ağıl krokisi

Hayvan barınakları üstü kapalı ve açık olmak üzere iki bölümden ibarettir (Foto 6:Şekil 4). Kapalı kısımlar, yağışlı ve soğuk dönemlerde kullanılmaktadır. Ayrıca bu bölümde arılık, kuzuluk gibi odalar bulunur. “Çelke” adı verilen açık kısımlar ise yazın tercih edilmektedir.

Ağıllarda önceleri küçükbaş hayvancılık yapılmakta iken son yıllarda büyükbaş hayvancılık ön plana çıkmıştır. Örneğin Helaloğlu Ağılı’nda 10 tane küçükbaş hayvana karşılık, 100 büyükbaş hayvan beslenmektedir (Foto 7). Keçilerin ormana zarar verdiği düşünülerek devlet tarafından bu konuda bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Bu kısıtlamaların sonucunda keçilerin orman alanında otlatılması yasaklanmıştır. Ağıllarda keçilerin beslenmesi önemli bir sorun haline gelince geçimlerini bundan sağlayan insanlar; geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kalmışlardır. Keçiler ancak kurban bayramlarında ekonomik önem kazanır hale gelmişlerdir. Bu nedenle bölge halkı büyükbaş hayvancılığa yönelmiştir.



Foto 6. Hayvan barınakları



Foto 7. Erenler Dağı ve çevresinde fonksiyon değişikliğine uğramış ağıl yerleşmesi. Önceden küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönelik olan ağıllarda günümüzde büyükbaş hayvancılık yetiştiriciliği önem kazanmıştır.

Yöredeki ağıl yerleşmeleri hayvancılığa dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde hayvancılık faaliyetlerinin yoğun bir işgücü gerektirmesi, ailelerin çocuk sayısının azalması, gençlerin bu faaliyetlerle uğraşmak istememesi ve getirisinin az olması sonucu ağıllar önemini kaybetmiştir. Geçim sıkıntısı çeken çobanların dağları terk etmesi, domuz popülasyonunun artmasına neden olmuştur. Bu durum dağlara kurt salarak çözülmeye çalışılmışsa da başarılı olunamamıştır. Özellikle kış mevsiminde aç kalan kurtlar hayvanlara zarar verdiği gibi insanların can ve mal güvenliğini tehdit eder duruma gelmiştir.

Bahçe Evleri

Erenler Dağı ve çevresinde bahçe evlerinin de sayısı oldukça fazladır. Bu yerleşmeler sayfiye amaçlı ya da tarım amaçlı gelişme göstermektedir (Foto 8). Sayfiye amaçlı bahçe evlerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bunda en önemli unsur ailelerin sosyo-ekonomik yapısındaki olumlu değişikliklerdir. Sayfiye amaçlı bahçe evleri dinlenmek, şehrin gürültü ve karmaşasından uzaklaşmak, doğa ile iç içe olmak için tercih edilmektedir. Bahçe evi olanların bir kısmı buraya günü birlik gelmekte olup, tatil ve hafta sonlarını bahçe evinde geçirmektedir. Bir kısmı ise okullar kapandıktan sonra buraya gelmekte ve okullar açılınca daimi yerleşim birimlerine dönmektedir.

Erenler Dağı ve çevresinde arazinin engebeli olmasına bağlı olarak geniş tarım alanlarına rastlanmamaktadır. Tarım alanları küçük ve parçalı, daimi yerleşim birimlerinden uzaktır. Bu nedenle yöre halkı tarım alanının içine bahçe evleri inşa etmiştir. Bahçe evleri genellikle iki katlıdır (Foto 9). Alt kat tarım aletleri ve tarım ürünlerini saklamak için kullanılır. Yöre halkı tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu Nisan-Kasım ayları arasındaki dönem bahçe evlerinde

geçirmektedirler. Böylece her gün tarım alanı ile daimi yerleşim yeri arasında gidiş geliş yapmak zorunda kalmamıştır. Bu durum son yıllarda Sağlık Ovası'nda olduğu gibi sulu tarımın yanı sıra seracılık faaliyetlerinin gelişmesine yol açmıştır (Foto 9).



Foto 8. Kızılören Kasabası'nda bahçe ve orman evleri



Foto 9. Sağlık Ovası'nda modern ölçülerde yapılmış iki katlı bahçe evi ve tarımsal faaliyetler

Sonuçlar

Erenler Dağı ve çevresinin sahip olduğu yeryüzü şekilleri, iklim, toprak, bitki örtüsü ve su kaynakları farklı köy altı yerleşim tiplerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu yerleşmelerin başında yayla, ağıl ve bahçe evi gelmektedir.

Yayla yerleşmeleri, araştırma sahasının batı, kuzeydoğu, kuzeybatı ve kuzeyinde yoğunlaşmaktadır. Yaylalar genellikle 1500 m ve daha yüksek sahalarda yer almaktadır. Su kaynakları ve meralar yaylaların kurulması ve dağılışımda etkili olmuştur.

Geçici yaylalarda meskenler çoğu yerde taştan basit bir şekilde örülerek oluşturulmuştur. Burada asıl amaç hayvanların barınmasını sağlamaktır. Sürekli yerleşme haline gelen yaylalarda ise meskenlerin daha düzenli, daha dayanıklı oldukları görülmüştür. Genellikle iki katlı olan meskenler alt katı ahır ya da samanlık olarak kullanılır; insanlar ise üst katta yaşarlar. Çevre sakinleriyle ortak kullandıkları sosyal yapılar oluşturulmuştur.

Ağıl yerleşmeleri köyün yakınında sürü sahipleri tarafından kurulmuş yerleşmelerdir. Ağılların yanında bahçe ve tarım arazisi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin genellikle sahiplerinin adıyla anıldığı dikkati çekmektedir. Ağıl yerleşmelerinin bazıları, yaylalara çıkılırken (Nisan-

Haziran aylarında), ya da yayla dönüşü (Ekim-Kasım aylarında) kullanılmaktadır. Bazı ağıllar Nisan'dan Kasım'a kadar olan sürede, bazılarının da yılın tümünde kullanıldığı belirlenmiştir. Yılın tümünde kullanılan ağılarda elektrik ve ulaşım imkânları mevcut olduğu gözlenmiştir.

Ağıllar tek bir mesken ve eklentisinden oluştuğu gibi, 100-150 m aralıklarla kurulmuş meskenler ve eklentilerinden oluşanları da bulunmaktadır.

Ağılarda son yıllarda küçükbaş hayvancılığın yerini büyükbaş hayvancılık almış, bazı ağıl yerleşmelerinde ise hayvancılığın yanı sıra arıcılık ve bahçe tarımı da yapılmaktadır.

Araştırma sahasında birkaç ağılın birleşerek köy (Çukurağıl köyü) ya da yayla (Karakışlak yaylası) yerleşmesine dönüştükleri belirlenmiştir.

Erenler Dağı ve çevresinde bahçe evlerinin de sayısı oldukça fazladır. Sayfiye ve tarım amaçlı yapılan evlerin Kızılören, Sağlık, Doğanbey kasabalarının mücavir alanlarında yoğunlaştıkları görülür. Son yıllarda tarım amaçlı bahçe evlerinin fonksiyonel alanına seracılık faaliyetleri dahil olmuştur.

Erenler Dağı ve çevresindeki köy altı yerleşmeleri hayvancılık, tarım ve rekreasyon amaçlı kuruldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kırsal kesimden kente göç, son yıllarda orman kanunlarında yapılan değişiklikler, hayvancılık sektöründeki olumsuzluklar gibi nedenlerle köy altı yerleşmeleri fonksiyonel özelliklerini kaybetmeye başlamıştır. Hatta bu gün haritalarda yer alan ancak tamamen viraneye dönüşmüş ağıl ve yayla yerleşmeleri bulunmaktadır. Bu konuda;

a- Köy altı yerleşmelerini tekrar canlandırmak için devlet tarafından destek ve yatırımların artırılması,

b-Köy altı yerleşmeleri ve çevresindeki 2B ve kullanılan hazine arazilerinin cüzi bir bedel karşılığında köylülere verilmesi,

c-Yörede büyükbaş hayvancılığa yönelik desteklerin artarak devam ettirilmesi,

d-Köy altı yerleşmeleri ulaşım, sağlık, elektrik, eğitim hizmetleri yönünden iyileştirme yoluna gidilmesi,

e-Yörede hayvancılığa dayalı endüstri kuruluşlarının artırılması,

f-Köy altı yerleşmelerinde ekonomik çeşitliliğin artırılması,

g-Sayfiye amaçlı bahçe evlerinin yaygınlaştırılması,

h-Köy altı yerleşmeleri eko turizm potansiyelleri belirlenerek, turizme kazandırılması,

ı-Köy altı yerleşmelerinde yaşayan halka eğitici seminerlerin verilmesi önerilmektedir.

Bu konuda oluşturulacak politikalarda "ormanların ve meraların gerçek bekçilerinin burada yaşayan köylüler olduğu" gerçeği unutulmamalıdır.

Katkı ve Kaynakça

- Bozyiğit, R- Akkuş, A. 2000:Çarşamba Çayı Havzası'nın Fiziki Coğrafyası, Selçuk Üniv. SÜAF 97/002 Nolu Proje, Konya.
- Bozyiğit, S., 2005:Seydişehir İlçesi'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Selçuk Üniv. Sos. Bil. Ent., Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Konya.
- Biricik, A.S.1982:Beyşehir Gölü Havzası'nın Strüktürel ve Jeomorfolojik Etüdü, İstanbul Üniv. Yay. no:2867, Coğr. Enst. Yay. no:119, İstanbul.
- Güyer, F.-Günaydın, A.B.-Akbulut, İ.-Ak, S.-Kurtman, T.- Demirci, A.R.- Akarsu, B.- Emre, Ö.- Durdu, M.-Karakas, M.-Üyüklü, A.-Yıldız, H.1998: Konya İli Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Rapor no:42149, Ankara.
- Keller, J ve Diğerleri1977:Geologie und Petrologie des neogene Kalkali-Vulkanismus von Konya Geol Jb. Reihe B. Heft 25, s.37-117, Hannover
- Sevgil, B.1981: Konya İli-Merkez İlçesi-Sağlık Köyü Bentonit Raporu, M.T.A. Rapor no:42184, Ankara.